

กสศ

รายงานฉบับพิเศษ

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ ทางการศึกษา ปี 2565

การศึกษา คือการลงทุน ที่ไม่มีวันขาดทุน

โดย กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

จะเกิดอะไรขึ้น หากเด็กที่ยากจนได้เรียนต่อจนจบปริญญาตรี?

พวกเขาจะมีรายได้ตลอดช่วงชีวิตการทำงานโดยรวมเพิ่มขึ้นราว 66,000 ล้านบาท เฉลี่ยคนละ 3.3 ล้านบาท และสร้างผลตอบแทนสู่ระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นกว่า **7 เท่า** เมื่อเทียบกับการเรียนจบเพียงชั้น ม.ปลาย

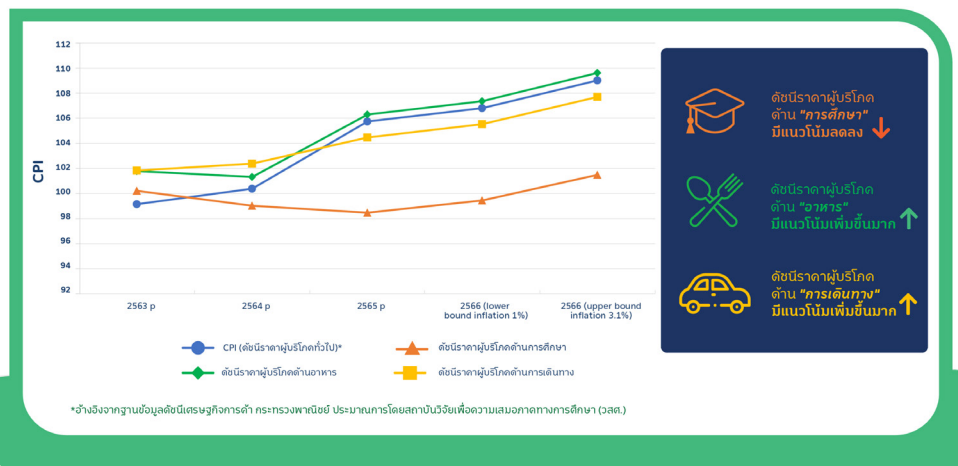

ดร.ไกรยส ภัทราวาท

ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา กสศ.

ปัจจุบันมีเด็กไทยที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษามากกว่า 1.8 ล้านคนทั่วประเทศ โดยเฉพาะเด็กกลุ่มช่วงชั้นรอยต่อ (ป.6 ม.3 และม.6) ที่มีจะหลุดจากระบบในช่วงปิดเทอมและอาจจะไม่กลับเข้ามาเรียนอีก ยิ่งไปกว่านั้นวิกฤตโควิด-19 ยังสะท้อนและเปิดแผลให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไทยลุกลามและร้ายแรงแค่ไหน โดยพบว่าเด็กยากจนพิเศษมีจำนวนเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจ ผู้ปกครองตกงานมากขึ้น รายได้ลดลง เกิดภาวะยากจนเฉียบพลันทั้งหมดล้วนส่งผลกระทบต่อเด็กนักเรียนโดยตรงจากการประมาณการของสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.) โดยวิเคราะห์แนวโน้มของดัชนีราคาผู้บริโภคตามอัตราเงินเฟ้อและมูลค่าที่แท้จริง พบว่าในปี 2563-2566 ดัชนีราคาผู้บริโภคด้านอาหาร

แนวโน้มดัชนีราคาผู้บริโภคและการประมาณการปี 2563-2566

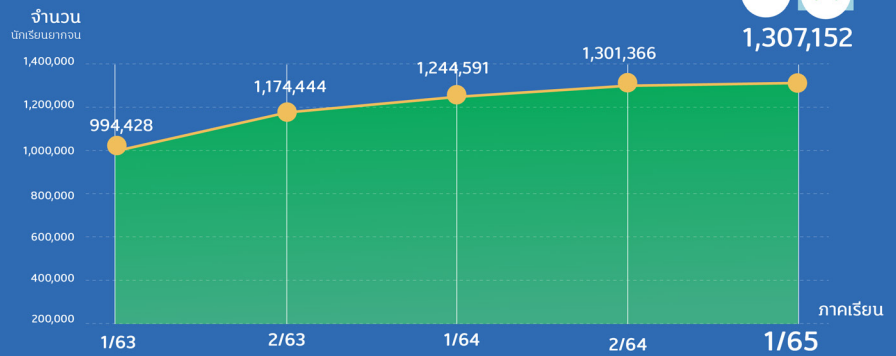
และการเดินทางมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นต้นทุนค่าใช้จ่ายจริงในการใช้ชีวิตของครัวเรือน ผู้ปกครองและนักเรียนจึงเพิ่มสูงขึ้น แม้ดัชนีราคาผู้บริโภคด้านการศึกษาจะมีแนวโน้มลดลงเล็กน้อยก็ตาม ดังนั้นครัวเรือนจึงมีแนวโน้มที่จะต้องมียอดค่าใช้จ่ายประจำวันในด้านต่างๆ ที่สูงขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อกำลังในการสนับสนุนการศึกษาให้บุตรหลานลดลง โดยเฉพาะในกลุ่มครอบครัวผู้ยากจน ด้อยโอกาส

ดังนั้นโจทย์ใหม่อันท้าทายของการสร้างความเสมอภาคด้านการศึกษาไทยในอนาคตจึงต้องพิจารณาบนพื้นฐานของผลกระทบทางเศรษฐกิจของประเทศอันเนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 ช่วงสองสามปีที่ผ่านมา

พิเศษธุรกิจทำเด็กยากจนพิเศษ เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง 5 ปี

ประเทศไทยมีเด็กนักเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ (อนุบาล – ม.3) จำนวนประมาณ 9 ล้านคน อยู่ในสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (อปท.) กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) และ กรุงเทพมหานคร (กทม.) จากการสำรวจสถานการณ์นักเรียนยากจนพิเศษ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2563-2565 พบว่า มีนักเรียนยากจนพิเศษในระดับการศึกษาภาคบังคับเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอด 5 ปีที่ผ่านมา โดยในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 มีนักเรียนยากจนพิเศษจำนวน 994,428 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 มีจำนวน 1,174,444 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 มีจำนวน 1,244,591 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 มีจำนวน 1,301,366 คน และล่าสุดในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 มีจำนวนมากถึง 1,307,152 คน

สถานการณ์จำนวนนักเรียนยากจนพิเศษ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2563-2565

หากลองลึกถึงระดับความเข้มข้นของจำนวนนักเรียนยากจนพิเศษ ข้อมูลจากระบบสารสนเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา หรือ iSEE ซึ่งเป็นหนึ่งในเครื่องมือของ กสศ. ที่สะท้อนให้เห็นสถานการณ์ของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทย พบว่า มีนักเรียนยากจนพิเศษจำนวน 1,307,152 คน กระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้

**โดย 10 จังหวัดแรกที่มี
นักเรียนยากจนพิเศษจำนวน
มากที่สุด ในภาคเรียนที่ 1
ปีการศึกษา 2565 มีดังนี้**

อันดับ 1
อุบลราชธานี
85,440 คน

อันดับ 2
ศรีสะเกษ
72,606 คน

อันดับ 3
บุรีรัมย์
63,073 คน

อันดับ 4
นราธิวาส
62,051 คน

อันดับ 5
ร้อยเอ็ด
58,874 คน

อันดับ 6 สกลนคร
56,544 คน

อันดับ 7 สุรินทร์
49,500 คน

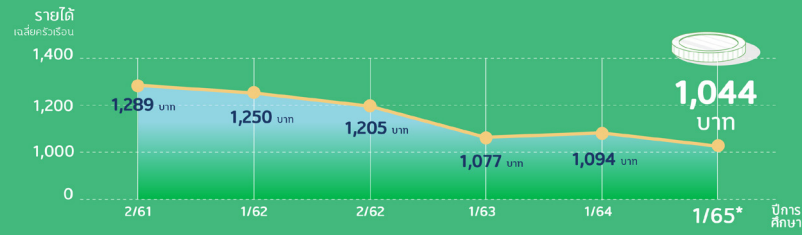
อันดับ 9 ขอนแก่น
48,738 คน

อันดับ 8 กาฬสินธุ์
48,822 คน

อันดับ 10 ปัตตานี
44,788 คน

รายได้เฉลี่ยครัวเรือน

ของนักเรียนยากจนพิเศษ ปีการศึกษา 1/2565

หมายเหตุ: *รายได้เฉลี่ยครัวเรือนของนักเรียนยากจนเฉพาะสังกัดสพฐ. ที่คัดกรองใหม่ ปีการศึกษา 1/2565
ที่มา: <https://isee.eef.or.th/>

ลดลง 5%
เฉลี่ยวันละ 34 บาท

เมื่อพิจารณาจากช่วงเวลาและตัวเลขดัชนีทางเศรษฐกิจ ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาของโรคระบาดโควิด-19 พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตัวเลขนักเรียนยากจนพิเศษเพิ่มขึ้น มีแนวโน้มว่าจะมาจากผลกระทบทางเศรษฐกิจอื่นเนื่องมาจากมาตรการป้องกันต่างๆ และอัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มสูงขึ้น โดยพบภาวะยากจนเฉียบพลันของประชากรและรายได้ต่อครัวเรือนที่ลดลงต่อเนื่อง

หากพิจารณาโดยใช้รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พบว่า มีเด็กและเยาวชนอายุ 3-14 ปี จำนวนกว่า 2.5 ล้านคน อยู่ใต้เส้นความยากจน เนื่องจากมีรายได้ต่ำกว่า 2,762 บาท/คน/เดือน

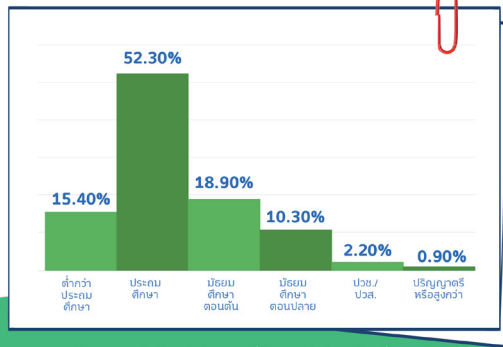
หากเปรียบเทียบข้อมูลนักเรียนยากจนพิเศษของ กสศ. ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 1 ของปีการศึกษา 2563 จนถึง 2565 พบว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของเด็กยากจน ลดลงมากถึงร้อยละ 5 โดยตัวเลขล่าสุดในภาคเรียนที่ 1 ของปี 2565 พบว่า รายได้เฉลี่ยของครอบครัวนักเรียนกลุ่มยากจนพิเศษอยู่ที่ 1,044 บาทต่อเดือน หรือคิดเป็นวันละ 34 บาทเท่านั้น

ปัญหาปากท้อง และค่าใช้จ่ายที่ต้องแบกรับ สู่ความเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา

จากข้อมูลบัญชีรายจ่ายด้านการศึกษาแห่งชาติ (National Education Account : NEA) ของ กสศ. แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนเหล่านี้ ต้องแบกรับภาระของรายจ่ายด้านการศึกษาหากเทียบเป็นสัดส่วนต่อรายได้ สูงกว่าครัวเรือนที่ร่ำรวยถึง 4 เท่า นี่อาจเป็นสาเหตุหนึ่งของการหลุดออกนอกระบบการศึกษาของเด็กยากจนก่อนจบการศึกษาภาคบังคับ สถานการณ์เช่นนี้ทำให้พวกเขาไม่สามารถหลุดพ้นออกจากวงจรของความยากจนแบบข้ามรุ่นได้

การศึกษาสูงสุดของผู้ปกครองนักเรียนยากจนพิเศษ

ภาคเรียนที่ 1/2565

ผู้ปกครอง
ของนักเรียนยากจนพิเศษ
มากกว่า 50%
จบการศึกษาเพียง
ระดับประถมศึกษาเท่านั้น

มีเพียง 0.9%
ที่จบการศึกษา
ในระดับปริญญาตรี
หรือสูงกว่า

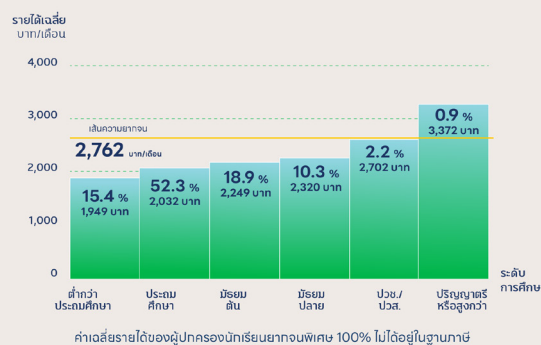
หมายเหตุ: ข้อมูลเฉพาะนักเรียนสังกัด สพฐ. ที่คัดกรองใหม่ภาคเรียนที่ 1/2565

ตัวอย่างที่ชัดที่สุด สะท้อนจากผลสำรวจ
ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง
ของนักเรียนยากจนพิเศษ

พบว่ามากกว่าร้อยละ 50
จบการศึกษาสูงสุดเพียง
ระดับประถมศึกษา

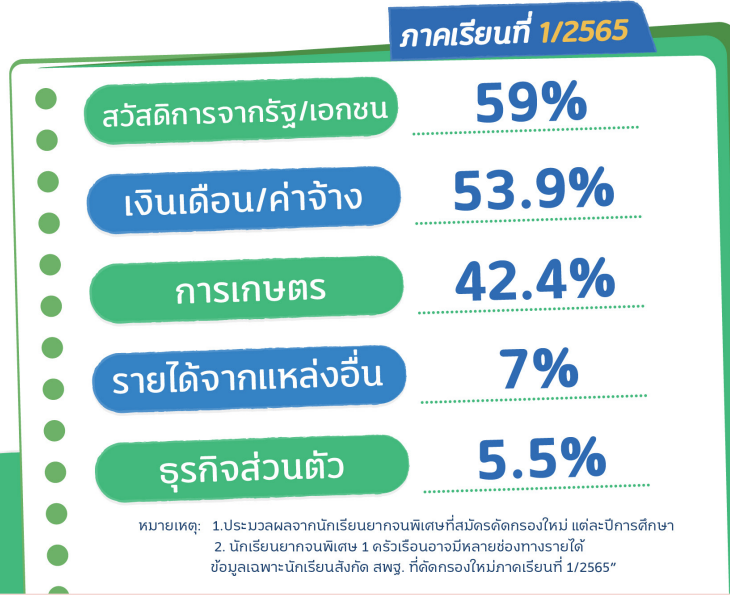
มีเพียงร้อยละ 0.9 เท่านั้นที่จบการศึกษา
สูงสุดในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

ทำอย่างไรให้ลูกหลานของผู้ปกครองกลุ่มนี้ ก้าวออกจากกับดักความยากจน และเข้าสู่ฐานภาษีในรุ่นตนเองได้?

26,583 บาท/เดือน
รายได้ถึงฐานภาษี
ปัจจุบันมีประชากร
กว่า 11 ล้านคน
มีรายได้ถึงฐานภาษี

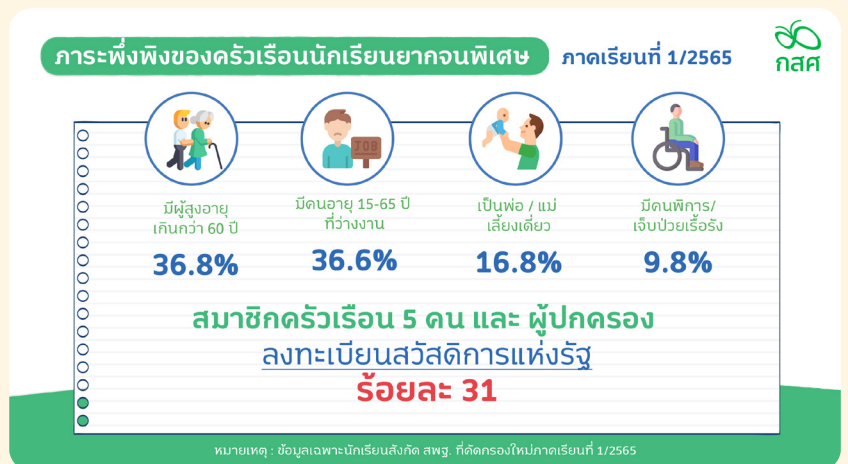
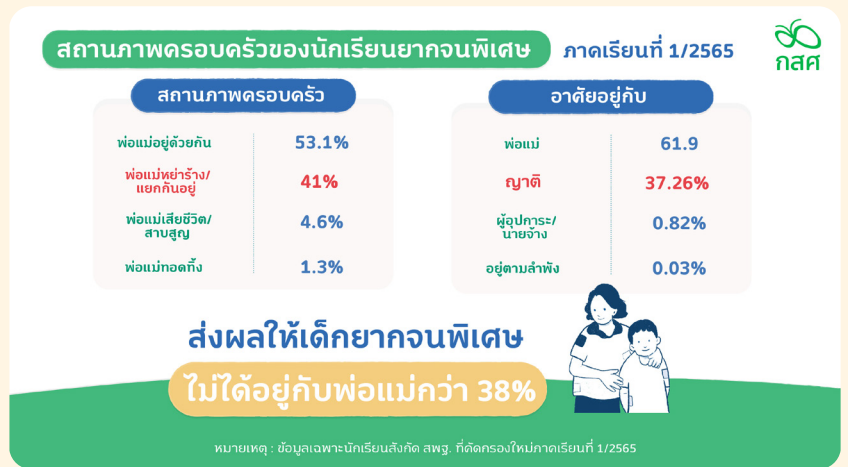
ค่าเฉลี่ยรายได้ของผู้ปกครองนักเรียนยากจนพิเศษ 100% ไม่ได้อยู่ในฐานภาษี

รายได้ไม่แน่นอน พึ่งพิงสวัสดิการรัฐ

จากการศึกษาถึงแหล่งรายได้ของครอบครัวนักเรียนกลุ่มยากจนพิเศษ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 พบว่ารายได้ของผู้ปกครองร้อยละ 59 มาจากสวัสดิการรัฐและเอกชน รองลงมาร้อยละ 53.9 คือเงินเดือนหรือค่าจ้าง และรายได้จากการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 42.4 ตามลำดับ เมื่อรายได้ที่ต่ำสวนทางกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น แหล่งรายรับของครอบครัวเด็กยากจนพิเศษเกินกว่าครึ่งมาจากสวัสดิการรัฐและเอกชน ในขณะที่รายได้จากการเกษตรมีความไม่แน่นอนสูง จึงส่งผลให้ครอบครัวที่ยากจนยังคงส่งไม้ต่อจากรุ่นสู่รุ่น

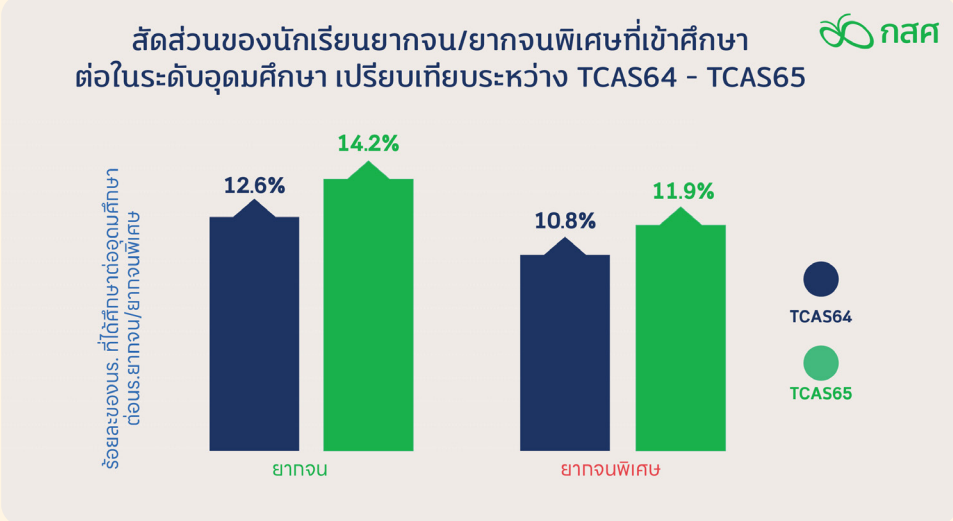
นอกจากนี้หากประมวลปัญหาของนักเรียนยากจนพิเศษซึ่งควรได้รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน พบว่ามีสภาพครัวเรือนที่มีภาระพึ่งพิง มีผู้พิการ เจ็บป่วยเรื้อรังหรืออยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างหรือแยกทางกัน หรืออาศัยอยู่กับปู่ย่าตายายหรือญาติ โดยมีนักเรียนยากจนพิเศษที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่กว่าร้อยละ 38 และอาศัยอยู่ในครอบครัวยากจนที่มีสมาชิก 5 คน ขึ้นไป โดยที่มีผู้ปกครองลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐกว่าร้อยละ 31

“เงินอุดหนุนอย่างมีเงื่อนไข” ปิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำด้วยวิธีมุ่งเป้า

เมื่อภาระค่าใช้จ่าย บวกปัจจัยทางเศรษฐกิจ และครอบครัว ทำให้นักเรียนไทยเสียที่จะไม่ได้เข้าเรียนแม้กระทั่งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือมีความเสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษาได้ตลอดเวลา นี่จึงเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการจัดสรรเงินอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษแบบมีเงื่อนไข หรือ ‘ทุนเสมอภาค’ หนึ่งในกลไกสำคัญของ กสศ. ในการช่วยเหลือนักเรียนยากจนพิเศษที่ผ่านเกณฑ์การคัดกรองให้รอดพ้นจากเส้นวิกฤตความจนด้วยการจัดสรรเงินสนับสนุนคนละ 3,000 บาทต่อปี เพิ่มเติมจากเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนของ สพฐ. เป็นค่าครองชีพเพื่อให้เด็กสามารถเดินทางมาเรียนได้อย่างต่อเนื่อง มีค่ากิจกรรมพัฒนาทักษะ และค่าอาหารเพื่อให้มีท้องพร้อมรับการเรียนรู้ ภายใต้เงื่อนไขว่าจะต้องรักษาอัตราการมาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด และต้องทำการบันทึกน้ำหนักส่วนสูง ติดตามพัฒนาการเจริญเติบโตตามเกณฑ์และสมวัย ซึ่งกลไกนี้เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปีการศึกษา 2561 ในโรงเรียนสังกัด สพฐ. ก่อนขยายความร่วมมือไปยังโรงเรียนสังกัดอปท. ตชด. พศ. สข. และ กทม. การให้ทุนเสมอภาค รวมไปถึงเด็กที่มีความพิการและเด็กทุกสัญชาติที่ได้เรียนในประเทศไทย

ความสำเร็จของทุนเสมอภาคเกิดขึ้นหลายมิติ ทั้งต่อนักเรียน โรงเรียน และผู้ปกครอง โดยในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 สพฐ. ได้จัดสรรเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนไปยังนักเรียนทั้งสิ้น 1,595,875 คน ขณะเดียวกัน กสศ. ก็ได้จัดสรรเงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไขหรือทุนเสมอภาคให้นักเรียนยากจนพิเศษเพิ่มเติมอีกจำนวน 1,266,001 คน

ครอบคลุมสถานศึกษาทั้งหมด 27,527 แห่งทั่วประเทศ

อัตราการมาเรียนที่เพิ่มขึ้นของนักเรียนทุนเสมอภาค ช่วยยืนยันว่านักเรียนที่เคยได้รับทุนเสมอภาคจาก กสศ. และเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนจาก สพฐ. มีโอกาสที่จะได้ไปต่อในระดับอุดมศึกษา โดยปี 2561 เป็นปีแรกที่ กสศ. เริ่มต้นสร้างระบบฐานข้อมูลสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ด้วยการทำงานร่วมกับ สพฐ. ที่มีคุณครูทั่วประเทศ ช่วยลงพื้นที่สำรวจและบันทึกข้อมูลนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษให้กับ กสศ. ซึ่งในปีการศึกษา 2561 มีนักเรียนชั้น ม.3 ได้รับทุนเสมอภาคจาก กสศ. และเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานฯ จาก สพฐ. รวม 148,021 คน โดยปีการศึกษา 2564 พบว่านักเรียนกลุ่มนี้เรียนอยู่ชั้น ม.6 ในโรงเรียน สพฐ. 62,042 คน และ กสศ. ได้เชื่อมโยงข้อมูลนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อผ่านระบบการคัดเลือกกลางบุคคลเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา (TCAS) ปีการศึกษา 2565 พบว่า มีเด็กที่ได้รับความช่วยเหลือจาก

การคัดกรองนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษของ กสศ. เมื่อปีการศึกษา 2561 ยืนยันสิทธิ์ผ่านระบบ TCAS ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 20,018 คน กระจายอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 75 แห่ง

เมื่อจำแนกตามประเภทของสถาบันอุดมศึกษา พบว่า นักเรียนยากจนและยากจนพิเศษสามารถเข้าศึกษาต่อในกลุ่มมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมากที่สุด 7,599 คน คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมาคือกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ 5,891 คน คิดเป็นร้อยละ 29 กลุ่มมหาวิทยาลัยของรัฐ 5,132 คน คิดเป็นร้อยละ 26 กลุ่มมหาวิทยาลัยราชชมงคล 1,235 คน คิดเป็นร้อยละ 6 กลุ่มมหาวิทยาลัยเอกชนและอื่นๆ 161 คน คิดเป็นร้อยละ 1 ในจำนวนทั้งหมดนี้พบว่า มีนักเรียน 6 คนสามารถสอบเข้ากลุ่มสถาบันแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย และเข้าร่วมโครงการครูรัก(ษ์)ถิ่นของ กสศ. 25 คน

หากจำแนกประเภทสาขาวิชา
ของนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษ
ที่ผ่าน TCAS65 ทั้งหมด 20,018 คน

**พบว่าพวกเขาสามารถ
เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา
ได้อย่างหลากหลาย ดังนี้**

สาขาวิชา	จำนวน (คน)
 กฎหมาย สังคม ศิลปะ และวัฒนธรรม	5,805
 วิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์	4,328
 ธุรกิจ และการบริหารจัดการ	3,312
 สุขภาพและสาธารณสุข	2,529
 การศึกษาและการสอน	2,132
 การเกษตร ศึกษารวม ป่าไม้ และประมง	1,104
 เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร	707
 มากกว่า 1 สาขา (หลักสูตร 2 ประโยชน์)	101

ทั้งนี้สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.) ได้ใช้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ในการประเมินว่าหากเด็กนักเรียนทั้ง 20,018 คน สามารถสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จะทำให้รายได้ตลอดช่วงชีวิตของพวกเขาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นถึง 66,000 ล้านบาท หรือคิดเป็น 3.3 ล้านบาท/คน เมื่อเปรียบเทียบกับตัวเลขถ้าพวกเขาสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลาย

ขณะเดียวกัน หากคำนวณเพียงต้นทุนที่เราทุกคนต้องช่วยสนับสนุนให้เขาสามารถเรียนจนสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีได้ในภาพรวม อยู่ที่ประมาณ 8,200 ล้านบาท หรือคิดเป็น 410,000 บาท/คน ซึ่งคิดเป็นผลตอบแทนกลับคืนสู่ระบบเศรษฐกิจกว่า 7 เท่า หรือคิดเป็นอัตราผลตอบแทนของการลงทุนแบบ IRR อยู่ที่ประมาณร้อยละ 9 ซึ่งถือว่าสูงมาก หากเทียบเคียงกับการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน เช่น รถไฟฟ้า และยิ่งสูงกว่าต้นทุนทางการเงินของรัฐประมาณร้อยละ 2.7

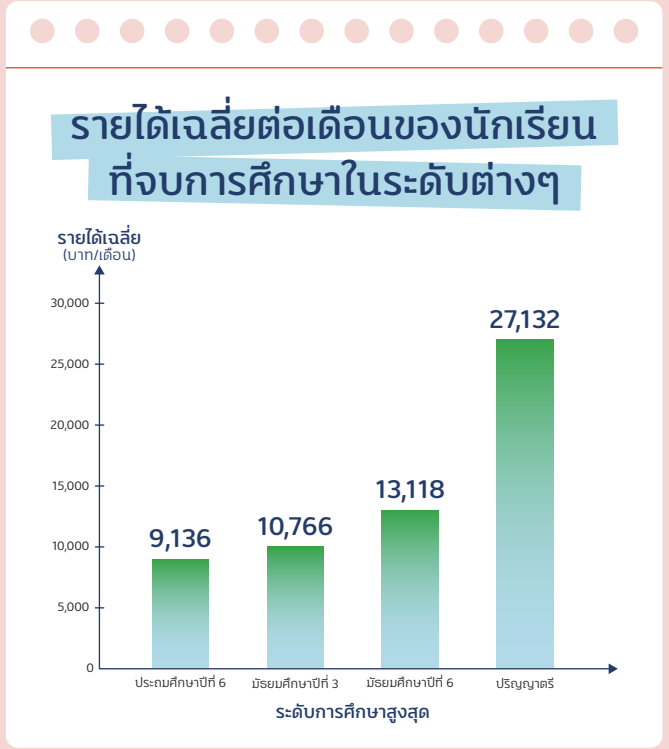
ดังนั้นการทำให้นักเรียนที่อยู่ภายใต้เส้นความยากจน 20,018 คน ได้เข้าเรียนในระดับปริญญาตรีได้ จึงไม่ใช่แค่ส่งพวกเขาถึงฝั่งฝันด้านการศึกษา ทว่า พวกเขาจะมีโอกาสสร้างอนาคตและคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงได้สร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจระดับประเทศ ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำต่างๆ ภายใต้ความคิดความเชื่อร่วมกันว่า 'การศึกษาคือความเสมอภาค'

โอกาสแห่งความเสมอภาคทางการศึกษากับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ

การส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดผลตอบแทนจากการประมาณการรายได้ตลอดช่วงชีวิตการทำงาน นับตั้งแต่สำเร็จการศึกษาจนถึงอายุ 60 ปี และก่อให้เกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการได้รับโอกาสทางการศึกษา ข้อมูลสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปี 2565 สํารวจโดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ระบุว่า **การศึกษาที่สูงขึ้นจะส่งผลต่อรายได้ที่สูงขึ้น**

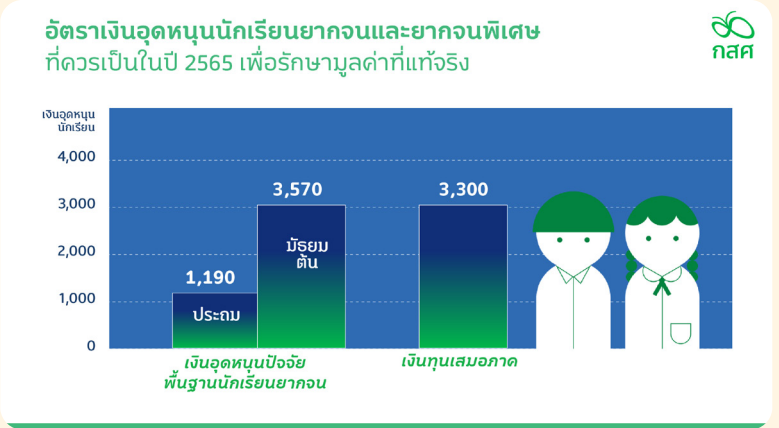
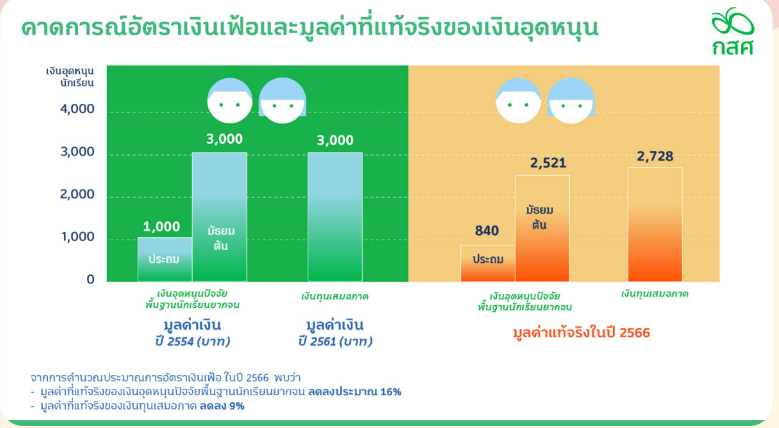
สอดคล้องกับข้อมูลของจากสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.) ที่ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2564 โดยใช้สมมติฐานอัตราคิดลด (Discount Rate) ที่ 3% พบว่า นักเรียนที่ได้ศึกษาต่อจนจบการศึกษาในระดับต่างๆ จะมีรายได้ตลอดช่วงชีวิตการทำงานเพิ่มขึ้นตามขั้นบันได ดังนี้

1. **วุฒิปริญญาตรี** หมายถึง นักเรียนที่สามารถเรียนอยู่ในระบบการศึกษาเฉลี่ย 6 ปี จะมีรายได้เฉลี่ย 9,136 บาท/เดือน
2. **วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ 3** หมายถึง นักเรียนที่สามารถเรียนอยู่ในระบบการศึกษาประมาณ 9 ปี จะมีรายได้เฉลี่ย 10,766 บาท/เดือน
3. **วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ 6** หมายถึง นักเรียนที่สามารถเรียนอยู่ในระบบการศึกษาจนครบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี จะมีรายได้เฉลี่ย 13,118 บาท/เดือน
4. **วุฒิปริญญาตรี** หมายถึง นักเรียนที่สามารถเรียนอยู่ในระบบการศึกษาได้จนถึงระดับอุดมศึกษา จะมีรายได้เฉลี่ย 27,132 บาท/เดือน

เพิ่มอัตราเงินอุดหนุนลดผลกระทบจากเงินเพื่อต่อลมหายใจเด็กยากจน แก้ความเหลื่อมล้ำถูกทาง

เมื่อ 'เงินอุดหนุนอย่างมีเงื่อนไขหรือทุนเสมอภาคสำหรับนักเรียนยากจนพิเศษ' และ 'ทุนอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน' ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบาย เรียนฟรี 15 ปี คือหัวใจสำคัญที่ช่วยคลี่คลายปัญหาภาระค่าใช้จ่ายการศึกษาของกลุ่มครัวเรือนได้เส้นความยากจน แต่ปรากฏว่า อัตราเงินเพื่อที่มากขึ้นในปัจจุบันส่งผลให้มูลค่าที่แท้จริงของงบประมาณในการช่วยเหลือคนรายได้น้อยในระบบการศึกษานั้น ลดลงอย่างมีนัยยะสำคัญ

ดร.ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.) ประมาณการมูลค่าทุนเสมอภาค พบว่าทุนเสมอภาคที่เคยอุดหนุนให้กับนักเรียนยากจนพิเศษในปีการศึกษา 2561 จำนวน 3,000 บาท หากคำนวณใหม่ในปี 2566 ที่มีแนวโน้มอัตราเงินเฟ้อขึ้นไปร้อยละ 3.1 พบว่ามูลค่าที่แท้จริงลดลงเหลือเพียง 2,728 บาท เช่นเดียวกับเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนในระดับประถมศึกษาที่เคยอุดหนุนในปี 2554 จำนวน 1,000 บาทต่อคนต่อปี หรือวันละ 5 บาท และในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3,000 บาทต่อคนต่อปี หรือวันละ 15 บาท คิดมูลค่าที่แท้จริงตามอัตราเงินเฟ้อในปี 2566 พบว่าเหลือเพียง 840 บาท และ 2,521 บาทตามลำดับ

ซึ่งไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพและสถานการณ์เงินเฟ้อที่คาดการณ์ว่าจะสูงถึงร้อยละ 4-5 และมีแนวโน้มพุ่งสูงขึ้นอีกในอนาคต

อนุบาล - ม.ปลาย ความเหลื่อมล้ำของ นโยบายเรียนฟรี 15 ปี ที่ยังรอแก้ไข

อุปสรรคสำคัญที่ยังเป็นช่องโหว่ของนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อีกประการ คือ เงินอุดหนุนรายการปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนยังไม่ครอบคลุมนักเรียนยากจนในระดับปฐมวัยและระดับมัธยมปลาย (ม.4-ม.6) ทำให้นักเรียนด้อยโอกาส หรือนักเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงกว่า 2.5 ล้านคนซึ่งอยู่กับครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าเส้นความยากจนของสภาพัฒนาฯ ที่ 2,762 บาทต่อคนต่อเดือน มีความเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ซ้ำร้ายสำหรับเด็กปฐมวัยซึ่งมีอายุระหว่าง 0-6 ปี มีงานวิจัยจำนวนมากระบุไว้ว่าเป็นช่วงวัยที่สำคัญสูงสุดในการลงทุนเพื่อสร้างพัฒนาการเรียนรู้แต่ปัจจุบันยังขาดการสนับสนุนทางการศึกษาที่เหมาะสมให้เด็กกลุ่มนี้ จึงเป็นช่องว่างของนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ที่ไม่สามารถเป็นสะพานแห่งการเรียนรู้ และส่งผลให้เด็กคนหนึ่งเรียนได้ตลอดรอดฝั่งเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้เด็กไทยได้

“รายได้เฉลี่ยประชากร ในประเทศรายได้สูง” เป้าหมายของประเทศไทย ใน 20 ปี ดันรายได้ขั้นต่ำ เฉลี่ย 38,000 บาท/เดือน สู่ทางออกจากกับดัก ความยากจน

เมื่อรายได้ของ ‘มนุษย์ผู้อยู่ภายใต้ระบบการศึกษา’ ยังคงลดลงสวนทางกับอัตราเงินเฟ้อที่พุ่งสูงขึ้น **กำลังซื้อทางการศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญในการป้องกันการหลุดออกจากระบบ**

มาตรการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในระบบการศึกษา จึงเปรียบเสมือนการลงทุนสร้างความเสมอภาคแทบทุกมิติในการช่วยให้นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวรายได้ต่ำหลุดพ้นเส้นความยากจน เพราะท้ายที่สุดผลลัพธ์ของความเสมอภาคทางการศึกษาจะทำให้พวกเขามีโอกาสในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถสร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสู่สังคม ผ่านการเข้าไปสู่ระบบฐานภาษี ซึ่งจะเป็นวนงจรที่ส่งเสริมให้คุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวมให้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้นจุดยืนของ กสศ. จึงมีเป้าหมายเพื่อพยุงอำนาจและกำลังซื้อให้ผู้ปกครองกลุ่มยากจนที่สุด 15% ของประเทศ ยังคงมีกำลังส่งบุตรหลานให้อยู่ในระบบการศึกษา ผ่านการลงทุนด้านการศึกษา โดยเป้าหมายคือทำให้นักเรียนที่อยู่ภายใต้เส้นความยากจนในปี **กว่า 2.5 ล้านคน เข้าสู่ระบบฐานภาษีต่อไป** และการที่ประเทศไทยมีเป้าหมาย เป็นประเทศรายได้สูงใน 20 ปี รายได้เฉลี่ยขั้นต่ำของประชากรจึงควรอยู่ที่ 38,000 บาท/เดือน แต่ปัจจุบันนี้ประเทศไทยยังมีรายได้เฉลี่ยเพียง 20,920 บาท/เดือน

อย่างไรก็ตามการเพิ่มอัตราเงินอุดหนุนให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายผ่าน ‘การจัดสวัสดิการแบบเท่ากันทุกคน (Universal)’ ด้วยฐานงบประมาณเรียนฟรี 15 ปี อาจยังมีข้อจำกัดทางการเงินการคลังของประเทศ ดังนั้นข้อเสนอของ กสศ. ในเบื้องต้น จึงมุ่งเน้นไปที่การปรับอัตราเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนและทุนเสมอภาคในกรอบงบประมาณ 2567 ที่ไม่ได้มีการปรับอัตรามากกว่า 15 ปี ผ่าน ‘การจัดสวัสดิการแบบมุ่งเป้า (Targeting)’ หรือการเพิ่มอัตราเงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไขให้เด็กยากจนมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้จ่ายตามครัวเรือนจริง โดยจะทำให้สามารถจัดสรรได้เพียงพอกับรายจ่ายตามจำนวนนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษ เพื่อให้เด็กกลุ่มนี้เข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อเพิ่มประชากรในระบบฐานภาษีที่จะนำไปสู่การจัดสวัสดิการแบบ Universal ได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

ทางออกจากกับดักความยากจนภายใน 20 ปี ทำให้นักเรียนยากจน 2.5 ล้านคนในปีนี้มี “รายได้” ออกจากความยากจน และเข้าสู่ฐานภาษีในรุ่นตนเองเป็นรุ่นแรก

กสศ

สถานการณ์ปัจจุบัน

ประเทศไทยมีงบประมาณด้านการศึกษาปีละประมาณ **500,000** ล้านบาท

ใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
ประมาณ 7,500 ล้านบาท
คิดเป็น 1.5%

ปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน
ประมาณ 2,500 ล้านบาท

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
ประมาณ 5,000 ล้านบาท

ดูแลนักเรียนใต้เส้นความยากจนได้เพียงวันละ **20-30** บาทเท่านั้น

วิกฤตเงินเพื่อ

ครัวเรือนมีรายได้น้อย ยิ่งแบกรับค่าใช้จ่ายสูง + การจัดสรรเงินช่วยเหลือยังไม่เพียงพอ รายจ่ายด้านการศึกษา

ทำอย่างไร?
เพื่อเพิ่มโอกาสการศึกษานักเรียนยากจน **มาตรการ Universal + Targeting**

Targeting

เพิ่มอัตราเงินอุดหนุนให้กลุ่มนักเรียนยากจนเป็นพิเศษ

เพิ่มอัตราเงินอุดหนุนให้นักเรียนทุกคนอย่างเหมาะสม

จัดสรรอย่างมีเงื่อนไขเพื่อสร้างระบบติดตามการเรียนรู้และพัฒนาการ

เชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลและระบบส่งต่อการดูแล ตั้งแต่ ‘ปฐมวัย’ ถึง ‘อุดมศึกษา’

Universal

พัฒนาระบบหลักประกันโอกาสทางการศึกษา เพื่อผลตอบแทนทางสังคมที่คุ้มค่า แก้ปัญหายากจนข้ามรุ่น

การศึกษาคือการลงทุนที่ไม่มีวันขาดทุน ดอกผลของการลงทุนด้านการศึกษาสะท้อนผ่านความองอาจแทบทุกมิติ ตั้งแต่การสร้างทรัพยากรบุคคล การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ที่สำคัญกว่านั้น ผลในระบบมหภาคจะนำไปสู่การหลุดออกจากกับดักรายได้ปานกลางที่ประเทศไทยเผชิญมาอย่างยาวนาน เพื่อก้าวต่อไปด้วยกันข้างหน้า การลงทุนด้านการศึกษาจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดย กสศ. ได้สรุปข้อเสนอ 3 รูปแบบ ดังนี้

1 ข้อเสนอด้านอัตราอุดหนุน นักเรียนยากจนและยากจนพิเศษ สำหรับงบประมาณ 2567

- ปรับปรุงอัตราเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน (เรียนฟรี 15 ปี) โดยจัดให้ระดับอนุบาล 1,000 บาท / ระดับประถม 1,000 บาท / ระดับมัธยมต้น 4,000 บาท / ระดับมัธยมปลาย 9,000 บาท
- ปรับปรุงอัตราทุนเสมอภาค เริ่มตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัยถึงมัธยมปลาย โดยจัดให้รายหัว ระดับอนุบาล 4,000 บาท ระดับประถม 5,100 บาท ระดับมัธยมต้น 4,500 บาท และระดับมัธยมปลาย 9,100 บาท

2 ข้อเสนอเชิงคุณภาพ

- การจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนอย่างมีเงื่อนไข เพื่อติดตามผลการคงอยู่ในระบบการศึกษาของผู้เรียนและการศึกษาต่อหลังขั้นพื้นฐาน รวมถึงติดตามผลด้านพัฒนาการด้านกายภาพและการเรียนรู้
- การเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลและระบบส่งต่อการทำงานและติดตามนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ป้องกันการหลุดออกจากระบบซ้ำ โดยเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง 7 กระทรวง เพื่อต่อยอดจาก 'โครงการพาน้องกลับมาเรียน'
- จัดทำมาตรการสร้างแรงจูงใจเพื่อส่งเสริมการระดมงบประมาณ/ทรัพยากร จากอปท. และการบริหารจากภาคเอกชนเพื่อลดภาระทางการคลังของประเทศ

3 เป้าหมายในอนาคต

- เพิ่มอัตราการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่าของนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษให้สูงกว่าร้อยละ 20 ภายใน 5 ปี
- เยาวชนจากครัวเรือนยากจนและยากจนพิเศษ ต้องก้าวออกจากกับดักความยากจนข้ามรุ่น เข้าสู่ระบบฐานภาษีและรายได้เฉลี่ยถึงระดับรายได้สูงภายใน 10 ปี

ข้อเสนอปรับอัตราเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐาน นักเรียนยากจน และทุนเสมอภาคในกรอบงบประมาณ 2567

ข้อเสนอการปรับปรุงการจัดสรรเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน (เรียนฟรี 15 ปี) ตามระดับการศึกษา สำหรับปีงบประมาณ 2567

- การขยายความช่วยเหลือให้ ครอบคลุมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (อนุบาล-ม.ปลาย) และปรับอัตราเงินอุดหนุน

ระดับการศึกษา	จำนวนนักเรียน (คน)	อัตราเดิม (บาท/ปี)	อัตราที่เสนอ (บาท)	จำนวนเงิน (บาท)
อนุบาล (ใหม่)	240,443	-	1,000	240,553,000
ประถม	1,070,073	1,000	1,000	1,070,073,000
ม.ต้น	584,620	3,000	4,000	2,338,480,000
ม.ปลาย (ใหม่)	28,382	-	9,000	255,438,000
รวม	1,923,628			3,904,544,000

หมายเหตุ: จำนวนนักเรียนเป็นการประมาณการของปีงบประมาณ 2567

ข้อเสนอปรับอัตราเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐาน นักเรียนยากจน และทุนเสมอภาคในกรอบงบประมาณ 2567

ข้อเสนออัตราอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษ ตามระดับการศึกษา สำหรับปีงบประมาณ 2567

ระดับการศึกษา	ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษายเฉลี่ย	อัตราอุดหนุนตามความจำเป็น	อัตราเดิมของ กสศ. (บาท/ปี)	ข้อเสนออัตราใหม่ของ กสศ. (บาท/ปี)	เพิ่มขึ้น (บาท/ปี)
อนุบาล	4,055	4,000	4,000	4,000	เท่าเดิม
ประถม	6,108	5,100	3,000	5,100	2,100
ม.ต้น	7,610	4,500	3,000	4,500	1,500
ม.ปลาย (ตยด.)	9,042	9,100	3,000	9,100	6,100

สนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูล SES โดย ศทบ.กรมการศึกษานอกโรงเรียน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ดร.กฤษณ์ ทงเลี่ยมนา

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา กสศ.

ปัญหาทางการศึกษาของประเทศไทย ทำให้เกิดผลเสียทางเศรษฐกิจจำนวนมาก เช่น เด็กหลุดออกนอกระบบโรงเรียนอาจคิดเป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจในหลักแสนล้านบาท หรือสถานการณ์ปัญหาผลสัมฤทธิ์ของประเทศด้านการศึกษา มีความเชื่อมโยงกับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจได้เช่นกัน

หากประเทศไทยสามารถสร้างประชากรที่มีคุณภาพ เด็กไม่หลุดออกนอกระบบ สามารถสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ เด็กได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูมีคุณภาพ โรงเรียนมีคุณภาพ เด็กมีทักษะทั้งด้านวิชาการและทักษะด้านอื่นๆ ที่จำเป็นและเหมาะสมตามวัย ทั้งหมดนี้จะนำไปสู่ผลกระทบทางเศรษฐกิจระดับประเทศ

นี่คือความจำเป็นที่รัฐบาลต้องลงทุนในเรื่องการศึกษา และลงทุนในการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ เพราะต้นทุนของการที่เราไม่ทำอะไรหรือต้นทุนของการปล่อยให้ปัญหานี้มันยังอยู่ต่อไป ถ้ายิ่งที่สุดผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่ใช่เพียงตัวเด็กในระดับปัจเจกแต่เป็นระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษากับการพัฒนาประเทศออกจากกับดักรายได้ปานกลางเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะยังมีเด็กเยาวชนไปสู่งการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นมากเท่าไร เราจะไปสู่ประเทศรายได้สูงได้เร็วยิ่งขึ้นเท่านั้น มาตรการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในระบบการศึกษาจึงไม่ใช่การสงเคราะห์ แต่คือการลงทุน

การที่ประเทศไทยมีเป้าหมายเป็นประเทศรายได้สูงใน 20 ปี รายได้เฉลี่ยขั้นต่ำของประชากรควรอยู่ที่ 38,000 บาท/เดือน แต่ปัจจุบันนี้ประเทศไทยยังมีรายได้เฉลี่ยเพียง 20,920 บาท/เดือน

ดังนั้น การลงทุนด้านการศึกษาเพื่อผลักดันให้มีเด็กจบระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าเพิ่มขึ้น การเพิ่มสมรรถนะของสถานศึกษา และการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศเพื่อให้ตลาดแรงงานแข็งแกร่งพอที่จะยกระดับรายได้เฉลี่ยประชากรไปที่ 38,000 บาท/เดือนในอนาคต ต้องลงทุนวันนี้ เพราะถ้าไม่ลงทุนวันนี้ เราจะสูญเสียโอกาสของประเทศ นี่คือการเสียโอกาสที่น่าเสียดายที่สุด

เพราะหากเด็กยากจน 2.5 ล้านคน เข้าสู่ฐานภาษีได้ในรุ่นตนเอง จะเพิ่มจำนวนประชากรในระบบฐานภาษีจาก 11 ล้านคน เป็น 13.5 ล้านคน คิดเป็นอัตราผลตอบแทนของการลงทุนแบบ IRR อยู่ที่ประมาณร้อยละ 9 ซึ่งถือว่าสูงมากหากเทียบเคียงกับการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน เช่น รถไฟฟ้า และยังสูงกว่าต้นทุนทางการเงินของรัฐประมาณร้อยละ 2.7

ดร.ไกรยส ภัทราวาท

ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา กสศ.